

Rovarász elődeink

100 éve született Balogh Imre (1908–1995)

Balogh Imre, a 20. századi magyar lepkészet egyik emlékezetes személyisége, egy évvel Abafi Aigner Lajos „Magyarország lepkéi” című könyvének megjelenése után, 1908. március 6-án született Cegléden. Apja tanító volt, aki 52 éves korában elhunyt. Alsó fokú iskoláit szülővárosában végezte. Előbb tanítói, majd 1930-ban, természetrajzból és földrajzból tanári oklevelet szerzett Szegeden. A főiskola elvégzése után a budapesti Miklós téri gyógypedagógia intézetben helyezkedett el, majd 1935 szeptemberében a Rottenbiller utcai polgári fiúiskolában helyettes-tanári beosztást kapott. 1937-ben megnősült, felesége szintén pedagógus volt. Házasságukból egy fiú született. Rendes-tanári kinevezését 1940. január 1-jén nyerte el. A háborús időszakban katonai szolgálatot nem teljesített. Életpályájának jelentős állomása volt, amikor 1953-ban a budapesti pedagógiai főiskola állattani tanszékére hívták oktatni.

1955 augusztusában áthelyezték a Pécsi Tanárképző Főiskolára, ahol egészen nyugdíjazásáig – 1973. október 1.-ig – az állattani tanszéken tanított. Biztos szakmai alapokon álló, vidám, barátságos egyénisége eredeti színfolt volt a hallgatók körében. Jó hangulatú, értékes előadásaiból, az alapos tudás birtokában megírt állatrendszertani jegyzetéből, a magyar állatvilágot kiválóan ismerő igazi tudós-tanár képe bontakozott ki. 1973-ban, pedagógusi munkájának elismeréseként, a művelődési miniszter „Az oktatásügy kiváló dolgozója” címmel tüntette ki.

Balogh Imrét már kora gyermekkorától két dolog vonzotta. Az egyik a pedagóguspálya, a másik pedig a rovarok iránti érdeklődése volt. Figyelmét leginkább a lepkék kötötték le. 1932-ben belépett a Magyar Rovartani Társaságba, s még a háború előtt, két cikluson át, a társaság titkári teendőit is ellátta. Megismerkedett a kor híres entomológusaival, de közeli barátságba csak az üvegszárnyú lepkék neves specialistájával, Issekutz Lászlóval, valamint a Mátra Múzeum lepkegyűjteményének megalapozójával, Jablonkay Józseffel került. Szinte az egész ország területét bejárva gyűjtötte a lepkéket, s már a II. világháború előtt 80 dobozos nagylepke-gyűjtemény tulajdonosa volt. 1945-ben, lakásáról – a fővárosi háborús eseményektől félve – a teljes gyűjteményét a Rottenbiller utcai polgári iskolába helyezte el. A gondosan megtervezett „mentőakció” azonban tragikusan végződött, mert a féltve őrzött anyag az ostrom után nyomtalanul eltűnt.

Az újrakezdés első lépéseit Issekutz László, Jablonkay József és Majtényi László társaságában tette meg. Módszeresen bejárták a Budai-hegyeket, Ócsa és Peszér környékét, s az Alpokalja térségét. Sok-sok utat tettek a Bükkbe és a Zempléni-hegységbe. Bükki kutatásait két terjedelmes tanulmányban jelentette meg a *Folia entomologica hungarica* köteteiben. Zempléni gyűjtéseinek eredményei, ahol évtizedeket töltött el, kéziratban maradtak, sohasem kerültek nyomdába. Jegyzeteit, kézírásos fajlistáit idős korában jelen sorok írójára bízta.

A Mecsek és a Villányi-hegység faunájával Pécsre kerülésével kezdett megismerkedni. Wéber Mihály dipterológus, tanszékvezető társaságában itt alkalmazta először a fénycsapdás gyűjtési módszert, a tanárképző főiskola arborétumában, majd a Komlóhoz tartozó Zobákpusztán és Pécs-Vasason. A fénycsapdák töredezett anyagának egy részét a Pécsi Egyetem rovargyűjteményében őrzik. Tanulmányait a főiskola évkönyveiben közölte.

Magángyűjteményét a Múzeumok és Műemlékek Országos Bizottsága, mint nemzeti értéket, már 1952-ben védetté nyilvánította. Az 1980-as évek végére több mint 200 rovardobozban sorakoztak a példásan preparált és meghatározott példányok a budapesti Bosnyák utcai lakásban. A teljes gyűjteményt 1992-ben a Magyar Természettudományi Múzeum vásárolta meg.

Balogh Imre munkahelyén, a Pécsi Tanárképző Főiskolán, petróleum-gázlámpáját javítja

Balogh Imre szerteágazó tanári- és kutatói munkásságát igen nehéz néhány sorban összefoglalni. Amikor a Magyar Rovartani Társaság 1973. december 21-én megtartott 451. szakülésén, Bognár Sándor elnök, Balogh Imrének átadta a „Frivaldszky-émlékérem ezüst fokozatát”, életművét így méltatta: „Mint a fényes múltú magyar lepidopterológus-gárdának és a Magyar Rovartani Társaság egyik oszlopos és talán legaktívabb tagja, nevét a hazai lepkészet lapjaira sokrétűen

értedemes tevékenységének eredményeivel írta be. Buzgón gyűjtve hazánk minden vidékén, ma a legnagyobb és

legértékesebb védett lepkegyűjtemény tulajdonosa lett; megfigyeléseiről és eredményeiről sokszor számolt be Társaságunk előadó ülésein; gazdag tapasztalatait bő kézzel adja át fiatal entomológusainknak, tudását hallgatóinak. Faunisztikai-történeti terjedelmes dolgozatai főként hazánk hegyvidékeinek lepkefaunáját dolgozták fel...”

Balogh Imre nem tartozott a gyakran publikáló entomológusok táborába. Megjelent tanulmányai közül mindig kettőt tartott lényegesnek. Az egyik a Bükk lepkefaunájának kritikai vizsgálata, a másik a Mecsek lepkevilágának első összefoglalója volt. Két faunatórténetileg és állatföldrajzilag meghatározó kárpát-medencei hegység ökofaunisztikai alapjait rakta le. Ezek időt álló, maradandó alkotások. Olyan ismeretanyagot gyűjtött össze, amelyet nem nélkülözhet a természetvédelmi alapokon nyugvó, megújult palearktikus taxonómiai alapismeretekkel is felvértezett 21. századi kutató sem. Az Ő nevéhez fűződik az *Aricia allous* boglárkalepke bükki populációjának felfedezése, és alfajának, az *issekutzi*-nak a leírása. Bár sok molylepkét gyűjtött, azok azonosításával nehezen boldogult, hiszen – elmondása szerint – az ivarszervi preparátumok készítésének technikáját nem sikerült elsajátítania. Bizonyára ennek tulajdonítható, hogy hosszú munkássága alatt csupán két magyar faunára új fajt (*Nemophora ochsenheimerella*, *Agonopterix selini*) sikerült felfedeznie. A rendszertani-taxonómiai kérdések kevésbé kötötték le a figyelmét, de annál nagyobb érdeklődést szentelt a fajok biológiájának, földrajzi elterjedésének és az élőhelyek megismerésének. Különös érzéke volt a kutatástörténeti mozzanatok meglátásában, annak kéziratos megörökítésében, s anekdotázó előadásában.

1995. március 18-án a 20. századi magyar entomológia egyik kiemelkedő és meghatározó alakja távozott el közülünk. Nevét a Gömör–Tornai-karszton endemikus bagolylepke, a *Chersotis fimbriola baloghi* örzi. Születésének 100. évfordulóján tisztelettel adózunk emlékének.

Fazekas Imre